

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

70

Aprovació definitiva del Programa de conservació de les torres del sistema costaner de defensa, vigilància i alerta de Mallorca

A la sessió de dia 12 de desembre de 2016, el Ple del Consell Insular de Mallorca acordà el següent:

“A la dècada de 1990 el Consell Insular de Mallorca, a través del desaparegut Servei Fodesma, inicià una sèrie d'activitats sobretot adreçades a la formació d'un personal especialitzat en la restauració dels mecanismes dels molins de vent tant fariner com d'extracció d'aigua. A l'any 2004, el Departament de Medi Ambient conscient de la importància cultural, patrimonial i sobretot paisatgística d'aquests i altres elements que formen part bàsicament del medi rural insular, potencià el programa de restauració ampliant la tipologia dels elements a restaurar i assumint també la restauració arquitectònica d'aquestes construccions.

Progressivament, s'han anat desenvolupant diversos programes adreçats a la recuperació dels elements del patrimoni etnològic, historicoindustrial i - més recentment- amb la restauració del patrimoni marítim tradicional.

D'acord amb el que estableix l'apartat e) de l'article 3 del Decret de Presidència del Consell Insular de Mallorca, de data 10 de juliol de 2015, d'organització del Consell Insular de Mallorca (BOIB núm. 109 de 18/07/2015) modificat per l'acord de 24 de febrer de 2016 (BOIB núm. 27 de 27/02/16), una de les atribucions del Departament de Cultura, Patrimoni i Esports és exercir les competències relatives al patrimoni monumental, cultural, històric, artístic, arquitectònic, arqueològic i paisatgístic. Pel desenvolupament d'aquesta competència, des de la Direcció Insular de Patrimoni s'ha previst executar un programa que té per objecte promoure la restauració, condicionament i posterior posada en valor de les torres costaneres de Mallorca.

La protecció patrimonial d'aquest béns ve emparada pel Decret de 22 d'abril de 1949 sobre protecció dels castells espanyols (BOE núm. 125, de 5/5/1949) que després es va fer extensiu a tota l'arquitectura defensiva -incloses les torres de defensa-; la disposició addicional segona la Llei 16/1985, de 16 de juliol, del patrimoni històric espanyol els protegeix com a béns d'interès cultural (BIC) i, amb la disposició addicional primera de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, passen a ser considerats BIC del patrimoni històric de les Illes Balears.

Vist que l'objectiu d'aquest programa és la conservació del sistema costaner de defensa, vigilància i alerta constituït per torres ubicades en els punts més estratègics de la costa de Mallorca que estiguin en disposició de ser rehabilitades o restaurades però que encara no han patit col·lapse estructural i també, en una acció paral·lela, la tramitació dels expedient de modificació de declaració com a béns d'interès cultural amb categoria de monument i del seu entorn de protecció de totes les torres costaneres afectades pel Programa d'acord amb el procediment establert a l'art. 7 i s. De la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

Vist que l'aplicació del programa consistirà en subvencionar als propietaris de les torres seleccionades amb la prestació de mà d'obra especialitzada (tècnics i operaris) del Consell Insular de Mallorca i que les convocatòries serà públiques, de lliure concurrència i pluriennals ja que la quantitat de torres a rehabilitar o restaurar no permet intervenir en totes elles més que en una successió de terminis.

Vist que el Programa no genera despesa econòmica, no obstant les convocatòries que es puguin dur a terme arran d'aquest Programa restaran subjectes a fiscalització prèvia de la Intervenció General.

Vist que el Ple a la reunió ordinària de 28 de juliol aprovà inicialment aquest Programa i es publicà al BOIB núm. 98, de 2 d'agost de 2016.

Vist que durant el termini d'informació pública s'ha presentat un escrit d'al·legacions signat conjuntament pels representats d'ARCA i GEFB.

Vist l'informe jurídic de 8 de setembre de 2016 i l'informe emès pel cap de servei de Patrimoni Històric de 10 de novembre de 2016.

Vist els articles 1, 2, 3, 22.3, 26 i el Títol IX de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

Vist que l'article 99 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears estableix que els plens dels consells insular són els òrgans competents per aprovar el Pla insular de gestió del patrimoni històric. En aquest cas, es tracta d'un instrument anàleg però únicament referit al sistema de torres costaneres de defensa que formen part del patrimoni històric de Mallorca i dirigit.

D'acord amb l'article 31 e) del Reglament Orgànic del Consell Insular de Mallorca, aprovat per acord del Ple de dia 2 de juliol de 2001 (BOIB núm. 102, de 15 d'agost de 2001), modificat pels acords de Ple de 8 de març de 2004, per acord de 28 de juliol de 2008, 13 d'octubre de 2011, 14 de febrer de 2013 i 9 d'octubre de 2014, els consellers executius tenen atribuïda la competència per preparar i proposar al Ple l'adopció d'acords escaients respecte de les matèries atribuïdes al seu departament.

Vist tot l'exposat i en ús de les atribucions conferides elevo al Ple del Consell Insular de Mallorca la següent proposta d'

ACORD

I.- Estimar parcialment les al·legacions presentades conjuntament per ARCA i GEFB, d'acord amb l'informe jurídic de 8 de setembre de 2016 i l'informe emès pel cap de servei de Patrimoni Històric de 10 de novembre de 2016 que s'adjunten i formen part integrant del present acord.

II.- Aprovar definitivament el Programa de conservació de les torres del sistema costaner de defensa, vigilància i alerta de Mallorca que s'adjunta i forma part integrant del present acord."

Contra aquest acord que posa fi a la via administrativa es poden interposar, alternativament, els recursos següents:

- Directament el recurs contenciós administratiu davant el Jutjat Contenciós Administratiu de Palma de Mallorca, en el termini de dos mesos, comptadors a partir del dia següent de la notificació del present acord.
- El recurs de reposició potestatiu davant el Ple del Consell de Mallorca, en el termini d'un mes, comptador a partir del dia següent de la notificació del present acord. Contra la desestimació expressa del recurs de reposició podrà interposar-se el recurs contenciós administratiu, en el termini de dos mesos, comptadors a partir del dia següent de la notificació de la desestimació del recurs de reposició. Contra la desestimació per silenci del recurs de reposició podrà interposar-se el recurs contenciós administratiu, en el termini de sis mesos, comptadors a partir del dia següent a la desestimació presumpta (un mes des de la interposició del recurs sense que s'hagi notificat la resolució).

No obstant l'anterior, es pot exercitar, si n'és el cas, qualsevol altre recurs que s'estimi pertinent. Tot això de conformitat amb la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les Administracions Públiques.

ANNEX

PROGRAMA DE CONSERVACIÓ DE LES TORRES DEL SISTEMA COSTANER DE DEFENSA, VIGILÀNCIA I ALERTA DE MALLORCA

PREÀMBUL

D'acord amb el que estableix l'apartat e) de l'article 3 del Decret de Presidència d'organització del Consell Insular de Mallorca, de data 10 de juliol de 2015, (BOIB núm. 109 de 18/07/2015), una de les atribucions del Departament de Cultura, Patrimoni i Esports és exercir les competències relatives a patrimoni monumental, cultural, històric, artístic, arquitectònic, arqueològic i paisatgístic. Per desenvolupar aquestes competències, el Departament de Cultura, Patrimoni i Esports, desplega mitjans tant humans com tècnics per acomplir l'estudi, la conservació, la restauració i la posada en valor dels elements que formen part del patrimoni arquitectònic de l'illa.

La Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears en el títol IX sobre mesures de foment i difusió i, més concretament, a l'article 81 sobre el principi de col·laboració, diu que les administracions públiques col·laboraran amb els propietaris i titulars de drets sobre béns culturals per conservar-los, recuperar-los i difondre'ls, mitjançant la prestació de l'assessorament tècnic i jurídic necessari i, si s'escau, la concessió d'ajudes de tipus econòmic i financer. L'article 22.3 estableix que els poders públics promouran, per tots els mitjans al seu abast, la conservació, la consolidació i la millora dels béns integrants del patrimoni històric de titularitat pública i privada.

L'article 99 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears estableix que els plens dels consells insular són els òrgans competents per aprovar el Pla insular de gestió del patrimoni històric. En aquest cas, es tracta d'un instrument anàleg al Pla insular de gestió del patrimoni històric però únicament referit al sistema de torres costaneres de defensa que formen part del patrimoni històric de Mallorca.

La protecció de les torres de defensa es troba en el Decret de 22 d'abril de 1949 sobre protecció dels castells espanyols (BOE núm. 125, de 5/5/1949) que després es va fer extensiu a tota l'arquitectura defensiva; la disposició addicional segona de la Llei 16/1985, de 16 de juliol, del patrimoni històric espanyol (LPHE) que les protegeix com a béns d'interès cultural (BIC) i la disposició addicional primera de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears (LPHIB), que les considera BIC del patrimoni històric de les Illes Balears.

L'objectiu de restaurar patrimoni donant ajuts públics amb mà d'obra i mitjans tècnics es va iniciar a la dècada de 1990, desenvolupant diversos programes adreçats a la recuperació dels elements del patrimoni etnològic, historicoindustrial i - més recentment- amb la restauració del patrimoni marítim tradicional.

A més, no es descarta acudir al mecenatge o acceptar-ne possibles oferiments per part d'entitats interessades en el finançament de la Cultura. Rebre aquesta col·laboració podria ser definitiu per a l'acompliment total dels objectius del programa, puig que es podrien resoldre dificultats especials que no es poden afrontar amb la dedicació de les Brigades d'Obra.

Tampoc es pot deixar de banda la possibilitat d'accés a altres vies de finançament públic.

1. JUSTIFICACIÓ I OBJECTIUS DEL PROGRAMA

L'objectiu d'aquest programa és la conservació del sistema costaner de defensa, vigilància i alerta constituït per torres ubicades en els punts més estratègics de la costa de Mallorca i també, en una acció paral·lela, el perfeccionament dels expedients de protecció d'acord amb la Llei del patrimoni històric de les Illes Balears, donant així forma actual a la protecció conferida al patrimoni defensiu exposada en el preàmbul.

L'autor d'aquest sistema de defensa és l'historiador, matemàtic i astrònom Joan Binimelis (1539-1615). Les petites fortaleses que el constitueixen es construïren entre mitjan segle XVI i 1867.

El fet que les fortaleses, que aspira a conservar aquest programa, siguin la conseqüència real d'un estudi global de defensa de l'illa de Mallorca concebut per un savi científic i humanista, afegeix al present programa un objectiu de conservació del patrimoni immaterial, puig que en conservar aquest sistema defensiu es preserva també la memòria de la preocupació per la defensa de l'illa que els mallorquins visqueren dramàticament al llarg de la història medieval i moderna.

2. LES ACTUACIONS A GRANS TRETS

Amb la posada en marxa d'aquest programa s'aspira a:

2.1.- Executar obres de conservació a les torres costaneres que no es troben arruïnades tot i els distints graus de deteriorament que presenten.

S'intervindrà en totes aquelles que estiguin en disposició de ser rehabilitades o restaurades segons l'exposat en l'apartat 3. S'ha de donar preferència a totes

les que ja han començat a esbucar-se, però que encara no han patit col·lapse estructural. Les que es troben en aquest punt de deteriorament però

en aquests moments no poden ser restaurades a causa de factors objectius (dificultat d'accés, perillositat, ...) o de la limitació de medis de l'administració, seran objecte d'un seguiment continuat a fi de poder aplicar mesures urgents d'estalonament, consolidació puntual, precintament etc. en cas d'agreujament extrem.

2.2.- Dur a terme la tasca administrativa de tramitació dels expedients de protecció de les torres costaneres com a Bé d'Interès Cultural (BIC) amb categoria de Monument Històric donant compliment a tots els requisits indicats a l'article 7. 4 de la Llei de Patrimoni Històric autonòmic.

Les torres costaneres són béns protegits pel Decret de 22 d'abril de 1949, sobre protecció dels castells espanyols que després es va fer extensiu a tota l'arquitectura defensiva; varen adquirir la protecció e BIC en virtut de la disposició addicional segona de la Llei 16/1985, de 16 de juliol, del patrimoni històric espanyol (LPHE). Posteriorment, per la disposició addicional primera de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears (LPHIB), aquests béns culturals han passat a ser considerats BIC del patrimoni històric de les Illes Balears.

3. LA SELECCIÓ DE LES TORRES

L'estudi més complet del sistema costaner de defensa, vigilància i alerta és l'obra *Fortificaciones costeras de Mallorca*, de l'arquitecte Joan González de Chaves Alemany; en aquesta obra es descriuen totes les fortificacions del sistema, que s'inscriuen en deu tipologies; igualment s'exposa el pla de defensa ideat per Joan Binimelis i s'estén sobre altres aspectes de la defensa de l'illa: medis humans, armament, etc.

El 2006, per encàrrec de la Conselleria de Medi Ambient del Consell Insular, l'arquitecte Joan González de Chaves i la historiadora Lucia Garau revisaren l'estat de conservació de les 57 fortificacions que corresponen als tipus A, B, C, D, i F de les deu tipologies descrites al seu estudi. Els exemplars de torres dels tipus elegits són els més antics del sistema ideat pel Dr. Binimelis, tots ells es construïren entre mitjans segle XVI i finals del XVII. Tan sols les torres del tipus E són més antigues, són les torres medievals de Porto Pi.

Per fer-ne una relació adequada als objectius d'aquest programa ens hem servit de la tipificació dels estats de conservació que s'estableix a

l'obra INVENTARIO DE PROTECCIÓN DEL PATRIMONIO CULTURAL EUROPEO -IPCE. ESPAÑA. MONUMENTOS DE ARQUITECTURA MILITAR, tipificació que s'inclou en el quadre que segueix i que també és recollida pel Sr. Joan González de Chaves en un text més resumit.

CASTILLOS PROPIAMENTE DICHOS Y EDIFICIOS VARIOS FORTIFICADOS.

Estado de conservación.

B1 *Muy bueno*. El edificio se halla en estado de utilización sin que precisen obras de restauración.

B2 *Bueno*. El edificio se halla cubierto y en estado de utilización, pero precisa algunas obras de consolidación, restauración o limpieza.

B3 *Regular*. Conserva las cubiertas o parte de las mismas, se halla en mal estado pero es restaurable.

R1 *Ruinas consolidadas*. Las ruinas se hallan consolidadas, adecuadas y puestas en valor.

R2 *Ruina progresiva*. En estado de ruina que precisa obras de consolidación. Conserva una silueta interesante.

R3 *Restos*. Sólo subsisten restos del edificio, suficientes para conocer la disposición que tuvo, por lo menos en la planta o en parte de la misma.

V *Vestigios*. Subsisten partes de los elementos del castillo (parte de la cimentación, sillones, sueltos, etc.), pero en tal estado que no se puede restituir la planta del mismo.

O *Emplazamiento conocido de un castillo desaparecido*. Lo que del mismo subsiste es suficiente solamente para asegurar el emplazamiento de un castillo documentado o tradicionalmente conocido. En este caso se incluye solamente en el Inventario cuando su importancia histórica es excepcional.

T *Transformado*. Antiguo castillo transformado, subsistiendo restos del antiguo edificio.

D'aquesta manera, de les 57 torres revisades pel Sr. Joan González de Chaves i la Sra.

Lucia Garau, serien objecte d'aquest programa les torres que es troben en els grups B2 (estat de conservació "bo") i B3 (estat de conservació "regular") segons la terminologia de l'IPCE. Aquestes torres serien doncs "restaurables".

A continuació es relacionen les torres amb estat de conservació classificable dins aquests grups:

MOLT URGÈNT RUÏNA PROGRESSIVA (Segons IPCE - R3)		MOLT URGÈNT RUÏNES CONSOLIDADES (Segons IPCE - R2)		URGENT ESTAT DE CONSERVACIÓ "REGULAR" (SEGONS IPCE - B-3)		NO URGENT PERÒ NECESSARI ESTAT DE CONSERVACIÓ "BO" (SEGONS IPCE - B-2)		ESTAT de CONSERVACIÓ "MOLT BO" (SEGONS IPCE - B1)	
58. Torre des morro des forat	Escorca	59. Torre de na Seca	Escorca	16. Torre de Cala Pi	Llucmajor	15. Torre des Cap Blanc	Llucmajor	51. Sa talaia d'Albercuch	Pollença
87. Torre de ses Illetes	Calvià	84. Torre de Cala Figuera	Calvià	45. Sa Penya Roja	Alcúdia	17. Torre de s'Estalella	Llucmajor	57. Torre de Sa Mola de Tuent	Escorca
		36. Torre de Son Jaumell	Capdepera	56. Torre de Sa Calobra	Escorca	28. Torre de Portocristo	Manacor	60. Sa Torre Picada	Sóller
				67. Torre de Sa Pedrisa	Deià	31. Torre nova des Cap Vermell	Capdepera	69. Talaia de ses Ànimes	Banyalbufar
				71. Torre nova de s'Evangèlica	Andratx	37. Torre d'Aubarca	Artà	81. Castellot de Sta. Ponça	Calvià
				72. Torre de Cala en Basset	Andratx	38. Talaia Moreia	Artà	85. Torre de Portals Vells	Calvià
						42. Torre Major	Alcúdia	86. Torre de Sa Porrassa	Calvià
						65. Torre des Port de Sóller	Sóller		
						68. Torre de Son Galceran	Valldemossa		
						77. Torre de Sa Mola d'Andratx	Andratx		

4. L'EXECUCIÓ DE LES REHABILITACIONS O RESTAURACIONS

L'aplicació del programa consistirà en subvencionar els propietaris de les torres seleccionades amb la realització dels següents serveis:

1. La redacció del projecte de restauració; la redacció d'altres projectes especials; les intervencions arqueològiques. Per aquestes comeses s'assignaran a cada obra de l'arquitecte i altres especialistes (historiadors, arqueòlegs, restauradors ...)
2. La prestació de mà d'obra especialitzada (brigades d'obres) del Consell Insular.

En la primera edició de la convocatòria s'haurà de tenir especialment en compte la primera de les actuacions assenyalades més amunt (apartat 2.2.1). Per això, en el sistema de baremació s'ha de primar la valoració de l'estat de conservació del monument.

Per a la provisió del personal tècnic abans referit es comptarà, en primer lloc, amb els propis funcionaris de plantilla i, cas que no es pugui fer ús de la pròpia plantilla, amb professionals externs; per aquest cas s'optarà preferentment per la contractació d'equips de professionals en règim de funcionaris interins per a l'execució de programes específics que preveu la Llei de la Funció Pública al seu article 15.2 D.

S'ha d'optar per impulsar el tractament arquitectònic de les torres mitjançant convocatòria pública amb publicitat i lliure concurrència, atès que és el sistema més adient des del punt de vista de la convenient igualtat d'oportunitats per a la ciutadania. Però pot succeir que no opti a la convocatòria qualcun dels propietaris de les torres que més requereixen ser intervingudes. A partir d'aquest moment primaria la necessitat de salvar de la ruïna un monument declarat bé d'interès cultural i el Consell Insular hauria de dur a la pràctica les mesures previstes a l'article 27 i al Títol IX – art. 27,81,83 i 84 - de la Llei 12/1998, de 21 de gener, del patrimoni històric de les Illes Balears, d'acord amb les circumstàncies en què es doni l'incompliment del deure de conservació.

La quantitat de torres a rehabilitar o restaurar no permet intervenir en totes elles més que en una successió de terminis. D'aquesta manera el programa es desplegarà en convocatòries de quatre anys de duració, sense perjudici d'augmentar la freqüència de convocatòries, cas que s'hagin cobert tots els objectius abans de passar tots els anys del termini.

Ja amb vistes a l'elaboració dels projectes, i amb anterioritat, s'haurà de redactar la memòria històrica, concebuda amb la idea de posar a l'abast del conjunt de l'equip redactor aquelles dades de tot tipus que puguin servir per al correcte plantejament d'aquell instrument i la seva execució.

5. LA TRAMITACIÓ DELS EXPEDIENTS DE PROTECCIÓ DE LES TORRES COSTANERES D'ACORD AMB EL PREVIST A LA LLEI DE PATRIMONI HISTÒRIC DE BALEARS

D'acord amb les disposicions tant de la Llei estatal com de l'autonòmica, els béns declarats monument historicoartístic per disposicions legals anteriors a l'aprovació de la Llei 16/1985 del patrimoni històric espanyol han de ser considerats béns d'interès cultural (BIC).

L'article 7 LPHIB estableix el procediment de declaració d'un bé com a BIC. A part de descriure el bé, s'ha d'establir:

- La delimitació de l'entorn de protecció
- Les pertinences o accessoris del bé
- Els béns mobles vinculats a l'immoble
- La memòria històrica del bé
- L'informe detallat sobre l'estat de conservació del bé

Així com s'ha fet amb altres immobles, l'adequació de les torres com a BIC a la LPHIB ha de complimentar els requisits damunt exposats.

Si, degut a l'estat de conservació o a altres condicions amb què ens arriba el monument, no es poden acomplir els requisits de relacionar les *pertinències o accessoris del bé* o els *béns mobles vinculats a l'immoble* se'n deixarà constància textual expressa.

Presumint una proximitat entre la intervenció arquitectònica a cada torre i la tramitació de l'expedient de protecció, és convenient concebre la memòria històrica de tal manera que, en substància, pugui servir de base com a memòria per a l'elaboració del projecte de restauració, si el bé no està restaurat i viceversa, si fos el cas que el que li manca al bé és la tramitació de l'expedient de protecció.

Per a l'administració, tenir ben enllestits tots els expedients de protecció d'acord amb la LPHIB suposa comptar amb la informació necessària per plantejar qualsevol acció sobre cada BIC i això és especialment important quan aquest BIC ha de ser objecte d'intervencions arquitectòniques, com són les de rehabilitació i/o restauració.

No es pot demorar la realització de la tramitació dels expedients de protecció de les torres costaneres com a Bé d'Interès Cultural (BIC) amb categoria de Monument Històric, si comptam que, des de 1998, en què s'aprovà la llei de patrimoni històric autonòmica, han passat 18 anys; i si comptam des de 1985, any de l'aprovació de la llei del govern central que obligava igualment a les institucions autonòmiques sense llei pròpia, n'han passat 31. Aquesta circumstància justifica sobradament, la contractació d'un equip de professionals en règim de funcionaris

interins per a execució de programes específics que preveu la Llei de la Funció Pública al seu article 15.2 D, atesa l'acumulació de tasques ordinàries que ocupa al funcionariat de carrera.

6. POSSIBLES NOVES ACTUACIONS

A més de les dues actuacions exposades a l'apartat 2, es podran plantejar noves iniciatives d'ajuda per cobrir aquelles tasques de recuperació de les torres costaneres que presentin urgències excepcionals o dificultats tècniques de gran entitat que les situen fora de l'abast de la convocatòria d'ajudes impulsada en el present programa.

Palma de Mallorca, 16 de desembre de 2016

El secretari general

Jeroni M. Mas Rigo

Delegació per Decret de la Presidència de 04/09/12

(BOIB núm. 147, de 09/10/12)

